

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 451

Finanse publiczne

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Justyna Mroczkowska
Łamanie: Małgorzata Myszowska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-319
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-618-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Tomasz Banasik, Katarzyna Brzozowska-Rup: Metodologiczne aspekty oceny oddziaływania OFE na rozwój gospodarczy w Polsce / Methodological aspects of assessment of Pension Funds influence on the economic development of Poland	11
Krzysztof Berbeka: Polityka klimatyczna w warunkach kryzysu finansowego / The climate policy in the conditions of financial crisis	27
Marcin Brycz: ATP-pension fund's investments and consumption in Sweden 1961–1994. Past example, but problem still not resolved / Inwestycje funduszy emerytalnych ATP a konsumpcja w Szwecji (1961–1994). Miniony przypadek, lecz problem wciąż aktualny	40
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka: Zróżnicowanie obciążeń fiskalnych dochodów osób fizycznych w Polsce / Differentiation of tax burden on individual taxpayers in Poland.....	52
Marek Dylewski: Instrumenty stabilizowania długoterminowej równowagi finansowej JST / Instruments for stabilizing the long-term financial balance of LGU	64
Beata Zofia Filipiak: Dylematy pomiaru potencjału finansowego jednostek samorządu terytorialnego – dobór czynników i ich pomiar / Dilemmas of measuring the potential financial – selection of factors and their measurement	75
Mateusz Folwarski: Czynniki wpływające na rozwój sieci bankomatów w krajach Europy Środkowej / Factors affecting the development of the ATM network in Central Europe	89
Maria Magdalena Golec: Zmiany regulacyjne w sektorze Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych i ich ocena / Regulatory changes in the cooperative savings and credit unions and their evaluation	99
Marcin Gospodarowicz: Efektywność wspierania rozwoju przedsiębiorczości ze środków UE w gminach na obszarach wiejskich w Polsce w latach 2007–2013 / Efficiency of entrepreneurship support from EU funds in rural communes in Poland (2007–2013).....	110
Gabriela Gurgul: Kierunki kreacji marki i zmiany w zarządzaniu produktami bankowymi wobec tła gospodarczo-politycznego oraz oczekiwań klientów detalicznych / Directions of brand creation and changes in managing banking products (against an economic and political background and expectations of retail customers)	122

Mariusz Hamulczuk, Marcin Idzik: Zgodność i predyktywność testów koniunktury bankowej z koniunkturą ogólnogospodarczą / Compliance and forecasting of the surveys of the banking situation with the overall economic situation.....	134
Aneta Kargol-Wasiluk, Adam Wyszowski: Preferencje podatkowe wspierające działalność B + R w ramach podatków dochodowych w Polsce i w Wielkiej Brytanii / Tax incentives supporting R&D activities in Poland and in the United Kingdom.....	145
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: Determinanty marży odsetkowej banków w Polsce w okresie pokryzysowym / Determinants of banks' net interest margins in Poland.....	162
Julitta Koćwin: Sytuacja konsumenta na rynku szarej bankowości / The consumer situation on the informal banking market	175
Magdalena Kogut-Jaworska: Pomoc publiczna i jej szczególne znaczenie w systemie wsparcia publicznego w Polsce / Public aid and its particular role in the system of state aid in Poland	187
Agnieszka Kristof: Skarb Państwa w roli właściciela przedsiębiorstw / State treasury as the owner of companies.....	198
Justyna Kujawska: Wpływ struktury finansowania na wyniki funkcjonowania systemów opieki zdrowotnej w krajach Unii Europejskiej / The impact of financing structure on the healthcare systems outcomes in the European Union countries.....	207
Elwira Leśna-Wierszolicz: IKE i IKZE jako dobrowolne formy gromadzenia oszczędności emerytalnych / Individual retirement accounts and individual retirement security accounts as voluntary forms of pension savings	219
Marta Maier: System zabezpieczenia emerytalnego a starzenie się społeczeństwa w Polsce / Pension security system and aging society in Poland	230
Dariusz Malinowski, Marcin Krawczyk: Oddziaływanie ekspansji fiskalnej wspomaganej przez monetarną na produkcję – ujęcie teoretyczne i na przykładzie wybranych gospodarek / The impact of money accommodated fiscal expansion on production – theory and experience of selected countries.....	240
Paweł Marszałek: Disintermediation of banks – causes and consequences / Dezintermediacja banków – przyczyny i konsekwencje	256
Małgorzata Mazurek-Chwiejczak: Wydajny fiskalnie system podatkowy – w poszukiwaniu modelowych rozwiązań / The fiscally efficient tax system – in search of model solutions	268
Dominika Mierzwa, Ewa Błaszke: Źródła finansowania zewnętrznego jednostek samorządu terytorialnego na przykładzie miasta Wrocławia / The sources of external funding of local government entities on the example of the city of Wrocław	280

Elżbieta Izabela Misiewicz: Zmiany przepisów o jednym procencie należnego podatku dochodowego od osób fizycznych a zachowanie podatników / Changes in one percent of the tax regulations and tax-payers behaviour...	291
Monika Pasternak-Malicka: Funkcja fiskalna podatku od towarów i usług a znieczulenie podatkowe / Tax illusion and its impact on the fiscal function of the taxation of goods and services	301
Jacek Pera: Ocena wpływu zadłużenia zagranicznego na ryzyko kredytowe Polski w modelu roszczeń warunkowych / Impact of foreign debt on Polish credit risk in the model of contingent claims approach	314
Elwira Pindyk: Wpływ zmiany systemu opodatkowania nieruchomości od osób fizycznych na budżet gminy / Impact of changes in taxation of real estates of individuals on district's budget.....	329
Piotr Podsiadło: Pomoc publiczna w formie gwarancji – analiza jakościowa i ilościowa z perspektywy polityki fiskalnej / State aid in the form of guarantees – qualitative and quantitative analysis from the perspective of fiscal policy.....	347
Magdalena Rękas: Ulgi na dzieci jako instrument polityki rodzinnej a niska dzietność w Polsce / Relief for children as an instrument of family policy and low fertility in Poland	360
Katarzyna Rola: Wpływ podatku akcyzowego na konsumpcję alkoholi / Impact of excise tax on alcohol products consumption	374
Alicja Sekuła, Roman Fandrejewski: Naruszenie dyscypliny finansów publicznych w zakresie wykorzystania subwencji ogólnej / The violation of public finance discipline with respect to the use of general grant	385
Tomasz Sobczak: Rola krajowych oszczędności w poglądach wybranych ekonomistów Polski międzywojennej / The role of domestic savings in views of chosen economists of interwar-Poland.....	398
Błażej Socha: Działalność innowacyjna a wyniki finansowe przedsiębiorstw / Innovation and financial performance	411
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałazka: Aktywność inwestycyjna mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie lubelskim / Investment activity of micro-, small and medium-sized enterprises in the region of Lublin	420
Michał Sosnowski: Transfer pricing issues in taxation of related entities / Problematyka cen transferowych w opodatkowaniu podmiotów powiązanych.....	431
Wacława Starzyńska: Metody statystyczne w analizie rynku zamówień publicznych / Statistical methods in analysis of public procurements	448
Małgorzata Szczepaniak: Nierównowaga finansów publicznych w Polsce na tle krajów Europy Środkowo-Wschodniej i UE 28 / Conditions of public finances' imbalance in Poland compared to the countries of Central and Eastern Europe and all European countries (EU 28).....	457

Joanna Śmiechowicz, Paulina Kozak: Diagnoza skutków polityki podatkowej gmin w Polsce w latach 2003–2015 / The issue of maximization of own revenue potential and the tax policy of municipalities in Poland in the years 2003–2015	468
Tomasz Śmietanka: Gospodarka finansowa gmin Grójec, Koźienice, Szydłowiec w latach 2003–2016 jako czynnik rozwoju lokalnego / Financial economy of the communes Koźienice, Grójec, Szydłowiec in the years 2003–2016 as a factor of sustainability development at the local level	479
Anna Świrska: Skuteczność mechanizmu subwencjonowania w wyrównywaniu sytuacji dochodowej gmin / Effectiveness of the subsidizing mechanism in equalizing the income situation of municipalities.....	497
Małgorzata Twarowska: Wpływ dodatkowego opodatkowania sektora finansowego na napływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich w krajach UE / Impact of additional financial sector taxation on the Foreign Direct Investment inflow in the EU countries	509
Maciej Woźniak, Robert Lisowski: Ocena związku preferencji podatkowych z poziomem inwestycji przedsiębiorstw w Polsce / Evaluation of relationship between fiscal instruments and investments of companies in Poland	520
Mariusz Zieliński: Klienci i pracownicy jako beneficjenci działań CSR w sektorze bankowym w Polsce / Customers and employees as recipients of CSR activities in the banking sector in Poland	533
Arkadiusz Żabiński, Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Fiskalne uwarunkowania budowy systemu podatkowego w wybranych krajach / Fiscal stimulants of creation of tax system in chosen countries	543

Wstęp

Publikacja *Finanse publiczne* została wydana w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Poszczególne jej części stanowią dorobek pracowników naukowych najbardziej liczących się w Polsce ośrodków naukowych. Przedstawione opracowania odnoszą się do całego spektrum problemów naukowo-badawczych związanych z finansami publicznymi i polityką fiskalną. Poszczególni autorzy prezentują wyniki swoich badań teoretycznych i empirycznych w zakresie zarządzania dochodami i wydatkami budżetu centralnego oraz budżetów jednostek samorządu terytorialnego, w kontekście zarówno reformy finansów publicznych, reformy systemu emerytalnego, pomocy publicznej, jak i teoretycznych podstaw realizacji wyznaczonych celów przez narzędzia polityki fiskalnej.

Niniejsza publikacja jest adresowana do środowisk naukowych i studentów wyższych uczelni oraz osób, które w praktyce gospodarczej mają styczność ze stroną dochodową lub wydatkową polityki fiskalnej.

Poszczególne fragmenty książki były recenzowane przez profesorów uniwersytetów, w większości kierowników katedr finansów, katedr ekonomii oraz polityki ekonomicznej, którym chciałbym podziękować za rzetelne recenzje. Składam również wyrazy uznania pracownikom Katedry Ekonomii i Polityki Ekonomicznej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu oraz pracownikom Wydawnictwa za wiele wysiłku i zaangażowanie, dzięki któremu powstała ta publikacja.

Mam głębokie przekonanie, że książka *Finanse publiczne*, którą oddajemy w Państwa ręce, będzie inspiracją do dalszych badań i dociekań naukowych oraz do powstania równie inspirujących opracowań w przyszłości.

Jerzy Sokołowski

Malgorzata Sosinska-Wit, Karolina Galazka

Politechnika Lubelska, Wydział Zarządzania
e-mails: m.sosinska-wit@pollub.pl; k.galazka@pollub.pl

AKTYWNOŚĆ INWESTYCYJNA MIKRO-, MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

INVESTMENT ACTIVITY MICRO-, SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN THE REGION OF LUBLIN

DOI: 10.15611/pn.2016.451.34

Streszczenie: W warunkach dynamicznego rozwoju gospodarki rynkowej coraz częściej zachodzi potrzeba sięgania po zarówno typowe, jak i alternatywne źródła finansowania inwestycji. Szczególnie w momencie zaostrzenia warunków pozyskania kapitału, a jednocześnie zachwiania płynności finansowej przedsiębiorstwa sięgają po dostępne na rynku formy dokapitalizowania inwestycji. W artykule zaprezentowano cele i charakterystykę działalności inwestycyjnej, wysokość ponoszonych nakładów i źródła ich finansowania przez mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa województwa lubelskiego. Analiza inwestycji sektora MŚP została przeprowadzona na podstawie informacji statystycznej oraz badań ankietowych przeprowadzonych w trzech edycjach w regionie województwa lubelskiego. Sformułowane zostały wnioski dotyczące charakteru, wysokości i sposobów pozyskiwania środków pieniężnych na finansowanie przedsięwzięć inwestycyjnych.

Słowa kluczowe: inwestycje, źródła działalności inwestycyjnej, sektor MŚP, województwo lubelskie.

Summary: With a dynamic market economy development, there the need to reach both typical and alternative sources of financing of investment. Especially when the tightening of raising of the capital and at the same time the erosion of liquidity occur, companies reach for the commercially available forms of investments' capitalizing. The article presents the objectives and characteristics of investment activity, the amount of the expenditure and sources of its financing for small and medium-sized enterprises of the Lublin province. the analysis of the investment sector of SMEs has been carried out on the basis of statistical information and surveys carried out in three editions in the region of Lublin province. Conclusions were formulated concerning the nature, amount and ways of raising funds for the financing of investment projects in the region of Lublin province.

Keywords: investment, sources investing activities, SME sector, Lublin province.

1. Wstęp

Wielu przedsiębiorców, chcąc się utrzymać na rynku, wyróżnić i rozwijać, a przy tym maksymalizować zyski, zmuszonych jest do podejmowania działań inwestycyjnych. Podstawowym warunkiem zapewnienia pozycji firmy na rynku jest nie tylko sprawność bieżącego zarządzania, ale także umiejętność podejmowania optymalnych decyzji dotyczących rozwoju i źródeł finansowania jednostki. Od trafności tych decyzji zależy bowiem perspektywa konkurencyjności przedsiębiorstwa, jego udział w rynku i możliwość generowania zysków. Rozwój firmy dokonuje się zasadniczo poprzez realizację określonych przedsięwzięć inwestycyjnych.

Celem artykułu jest ocena dotychczasowej aktywności inwestycyjnej mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw. Podmiotem badań są jednostki zlokalizowane na obszarze województwa lubelskiego. W pracy wykorzystano dane statystyczne zawarte na stronach Głównego Urzędu Statystycznego oraz wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w trzech edycjach w latach 2010–2015 na grupie łącznie 640 mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw funkcjonujących na obszarze województwa lubelskiego.

W artykule poddano analizie istotność planów inwestycyjnych, charakter inwestycji, wysokość nakładów, cele działalności inwestycyjnej i źródła ich finansowania. Biorąc pod uwagę wymienione elementy mające wpływ na działalność inwestycyjną jednostek gospodarczych, przyjęto hipotezę badawczą o umiarkowanym¹ (średnim) poziomie działań inwestycyjnych firm z sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie lubelskim.

2. Inwestycje mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w świetle dotychczasowych badań

Przedsięwzięcia inwestycyjne mają duży wpływ na rozwój przedsiębiorstwa. Aby jednak inwestycja faktycznie przynosiła pożądane efekty, konieczne jest jej staranne przygotowanie, a więc ustalenie warunków realizacji i eksploatacji, oraz przede wszystkim dokładne rozpoznanie rynku i właściwe przeprowadzenie rachunku efektywności.

Mówiąc szerzej, pojęcie inwestycji określa wszelkiego rodzaju działania firmy związane z bieżącymi wydatkami ponoszonymi na zwiększenie w przyszłości wartości firmy. Mają one zapewnić w późniejszym czasie większe dochody bądź też

¹ Innowacyjność polskiej gospodarki na tle państw członkowskich Unii Europejskiej jest w dalszym ciągu niska. Według najnowszego raportu Innovation Union Scoreboard 2015 Polska, osiągając syntetyczny wynik innowacyjności na poziomie 0,313, znalazła się wśród krajów określanych jako umiarkowani innowatorzy (*moderate innovators*). Została sklasyfikowana na 24 miejscu w rankingu, czyli na jednej pozycji wyżej w stosunku do zestawienia z poprzedniego roku, wyprzedzając Rumunię (0,204), Bułgarię (0,229), Łotwę (0,272) i Litwę (0,283) [Ministerstwo Gospodarki 2015].

mniejsze koszty związane z realizacją celów działania tego podmiotu [Janik, Paździór 2010].

Badanie poziomu inwestycji w sektorze MŚP jest obiektem zainteresowań wielu autorów. Większość publikacji dotyczących oceny poziomu innowacyjności oraz źródeł finansowania działalności, szczególnie z wykorzystaniem środków Unii Europejskiej, odnosi się również do wysokości ponoszonych nakładów inwestycyjnych. W tabeli 1 zostały przytoczone najnowsze publikacje o zasięgu ogólnokrajowym zawierające informacje o wysokości nakładów inwestycyjnych w sektorze MŚP.

Tabela 1. Zestawienie informacji o wybranych badaniach w obszarze inwestycji w sektorze MŚP

Okres badania	Liczba badanych podmiotów	Obszar badań	Publikacja
2006–2007	1093 aktywnych przedsiębiorstw prywatnych	Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, w tym: skłonność do inwestycji a rozwój przedsiębiorstw małych i średnich: struktura inwestycji, trudności w dostępie do zewnętrznych źródeł finansowania.	„Monitoring kondycji sektora małych i średnich przedsiębiorstw 2006”, 7 edycja badania MŚP. Przygotowane przez PKPP Lewiatan i Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) [Starczewska-Krzysztozek 2007].
2010–2011	1501 aktywnych przedsiębiorstw prywatnych	Ocena nakładów na inwestycje w 2010 r. i prognozy dotyczące zmiany w 2011 r. Ocena stopnia wykorzystania posiadanych zasobów technicznych.	„Monitoring kondycji sektora MŚP w latach 2010–2012”. Przygotowane przez PKPP Lewiatan i cBOS [Starczewska-Krzysztozek 2011].
2015	Badania GUS podmiotów o liczbie pracujących powyżej 9 osób	Zaprezentowano dane o przemyśle według sekcji, działów i grup. Informacje o nakładach inwestycyjnych oraz wynikach i relacjach finansowych.	„Informacje i opracowania statystyczne” [GUS 2016].
2014	Badania GUS	Nakłady inwestycyjne ogółem w latach 2003–2013, w mln zł wg wielkości firm i wg sekcji PKD.	PARP w oparciu o dane GUS [PARP 2015].
2014	Badania GUS (brak informacji o mikroprzedsiębiorstwach)	Wpływ inwestycji na dynamikę PKB. Nakłady inwestycyjne i możliwości ich samofinansowania.	Ministerstwo Gospodarki, Departament Strategii i Analiz [Ministerstwo Gospodarki 2015]
2012	Badania GUS zawierające informacje o podmiotach poniżej 10 pracujących	Przychody, koszty, dochody oraz nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach.	Ministerstwo Gospodarki, Departament Strategii i Analiz na podstawie GUS: „Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w roku 2012” [Ministerstwo Gospodarki 2014].

Źródło: opracowanie własne.

Z powyższego zestawienia wynika, iż działalność zarówno bieżąca, jak i inwestycyjna podmiotów gospodarczych stanowi ciągłe źródło zainteresowania. W literaturze można znaleźć wiele sprawozdań i analiz przeprowadzonych na podstawie badań ankietowych. Większość z nich opiera się na analizie wybranych jednostek gospodarczych funkcjonujących na obszarze wybranego województwa lub regionu. Badania kompleksowe przeprowadzone są najczęściej w ramach szerszego badania sektora MŚP, np. przez ekspertów Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Centrum Badania Opinii Społecznej, PARP, GUS czy Departament Strategii i Analiz Ministerstwa Gospodarki.

Oceniając poziom nakładów inwestycyjnych na podstawie danych GUS, można stwierdzić, że po wysokim wzroście nakładów w 2011 r. (o 10,6%) w dwóch kolejnych latach odnotowano spadki, o 2,8% w roku 2012 r. i o 1,2% w 2013 r. Poprawa sytuacji nastąpiła w 2014 r., kiedy nakłady inwestycyjne wzrosły o 8,7% i w I półroczu 2015 r. wzrosły o 14,6%. Nakłady inwestycyjne w 2014 r. wyniosły 248,9 mld zł (a rok wcześniej 231,2 mld zł) [Ministerstwo Gospodarki 2015].

Udział podmiotów sektora MŚP w inwestycjach przedsiębiorstw ogółem wynosił ok. 48% ogółu nakładów w 2013 r. (średnie firmy 21%, małe 11% i mikro 16%). Największy wzrost nakładów w 2013 r. zanotowano wśród mikroprzedsiębiorstw (wzrost o ok. 10%), następnie w średnich (wzrost o 5%) i małych (wzrost o nieco ponad 1%) [PARP 2015].

W ciągu 10 lat nastąpił 2-krotny wzrost wartości nominalnej nakładów przeciętnej firmy sektora MŚP z (21,5 tys. zł do 44,6 tys. zł). W 2013 r. przedsiębiorstwa przeznaczyły na inwestycje średnio 4,28% przychodów ogółem [PARP 2015]. Pomimo tego, że ilość i wartość inwestycji w przedsiębiorstwach sektora MŚP wzrasta, to większość publikacji podkreśla ich nadal niewystarczający poziom (często o charakterze odtworzeniowym), przekładający się na nadal niską konkurencyjność podmiotów w tym sektorze.

Analizując problemy w zakresie działalności inwestycyjnej, których dotyczą przytoczone badania, na pierwszym miejscu plasuje się dostępność do zewnętrznych źródeł finansowania. Wiele badań dotyka też możliwości jednostek do samofinansowania inwestycji oraz wielkości i efektywności planowanych działań.

3. Charakterystyka próby badawczej

Informacje zebrane w trakcie przeprowadzonych badań ankietowych posłużyły do zweryfikowania hipotezy badawczej w zakresie aktywności inwestycyjnej mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw z województwa lubelskiego. Umożliwiły również zdiagnozowanie, jakie cele inwestycyjne chce osiągnąć kadra zarządzająca oraz czy w swych decyzjach kieruje się wcześniej wytyczonymi planami inwestycyjnymi. Wnioski płynące z poszczególnych edycji badań posłużyły do określenia poziomu działań inwestycyjnych firm z sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie lubelskim.

Analizie poddano jednostki gospodarcze funkcjonujące na obszarze województwa lubelskiego. Łącznie w trzech edycjach przebadano ok. 640 podmiotów gospodarczych, z tego 240 podmiotów w I edycji, 254 podmioty w II edycji i 147 podmiotów w III edycji badań. Przebadane mikroprzedsiębiorstwa stanowiły prawie 85% całej próby badawczej². Zdecydowana większość badanych mikroprzedsiębiorstw funkcjonuje jako osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą. Jest to ulubiona forma prowadzenia działalności, ponieważ pod wieloma względami jest najprostsza. W I edycji w przeprowadzonych badaniach udział wzięło 151 jednostek prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą (63% ogółu badanych firm), w II edycji – 166 (65% ogółu badanych firm), a w III edycji spośród 147 jednostek 99 podmiotów prowadziło jednoosobową działalność gospodarczą, co stanowiło już nieco ponad 73% ogółu badanych podmiotów.

Najliczniejszą grupę badanych przedsiębiorstw stanowiły podmioty, których rok rozpoczęcia działalności to okres 1991–1999 (średnio ponad 30%). Po 2000 r. odsetek zarejestrowanych podmiotów, które zostały objęte badaniem, był nieco niższy i wynosił średnio ok. 20%.

W badanej próbie największą popularność zdobyły przedsiębiorstwa działające w branży usługowej (średnio prawie 41%). Na drugim miejscu uplasowały się jednostki z branży mieszanej (średnio ponad 28%), a na trzecim działalność handlowa (średnio ponad 23%).

Przeprowadzona ankieta obejmowała 5 obszarów badawczych. Przedsiębiorcy i menedżerowie odpowiadali m.in. na pytania dotyczące bieżącej działalności firmy, źródeł finansowania inwestycji, a także oceniali własne postawy w kontekście podejmowania działań inwestycyjnych oraz współpracy z jednostkami badawczo-rozwojowymi (tab. 2).

Tabela 2. Zestawienie ankietowanych jednostek gospodarczych według obszarów badawczych (w %)

Lp.	Wyszczególnienie	I edycja	II edycja	III edycja
		2010–2011	2012–2013	2014–2015
1	Ponoszące wydatki inwestycyjne	52,08	52,76	70,75
2	Wprowadzające innowacje	28,75	27,95	25,17
3	Współpracujące z jednostkami B+R	7,50	11,02	8,84
4	Firmy rodzinne	35,00	31,10	45,58
5	Odnawialne źródła energii	–	–	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MŚP województwa lubelskiego w latach 2010–2015.

² Przedstawione wyniki podawane są dla wszystkich podmiotów biorących udział w badaniu.

Ponadto ze względu na wszechobecność stosowania wymogów ekologicznych, które doprowadzają do coraz większych zmian w podejściu do problemu racjonalnego korzystania z zasobów naturalnych, a tym samym do racjonalnego zarządzania energią, po raz pierwszy w trzeciej edycji badań zapytano o opinie przedsiębiorców wobec rozwoju odnawialnych źródeł energii.

4. Ocena procesów inwestycyjnych realizowanych przez MŚP w województwie lubelskim

Wzmocnienie przewagi konkurencyjnej postrzegane było jako jeden z głównych czynników w budowaniu pozycji rynkowej podmiotów gospodarczych. Osiąga się ją m.in. dzięki prowadzeniu działalności inwestycyjnej, ponieważ tylko inwestycje związane z wdrożeniem innowacji technologicznych czy produktowych prowadzą do wzrostu poziomu przedsiębiorczości na danym obszarze [Wysocka 2012].

W wyniku analizy aktywności inwestycyjnej badanej grupy przedsiębiorstw w województwie lubelskim okazało się, że średnio prawie 79% ankietowanych miało sprecyzowane plany inwestycje (tab. 3). Jednak pośród nich średnio tylko ok. 25% posiadało plany w formie pisemnej, a w 54% przypadków nie były one sformalizowane.

Tabela 3. Plany inwestycyjne przedsiębiorstw (w %)

Lp.	Wyszczególnienie	I edycja	II edycja	III edycja
		2010–2011	2012–2013	2014–2015
1	Plany w formie spisane dokumentu	30,40	32,09	11,54
2	Plany niesformalizowane	50,40	51,49	60,58
3	Brak planów	19,20	16,42	27,88

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MŚP województwa lubelskiego w latach 2010–2015.

W zakresie osiągnięcia wyznaczonych planów analizie poddano tylko deklaracje przedsiębiorców dotyczące realizacji inwestycji. Wyniki badań wskazują, że średnio ponad 61% ankietowanych podmiotów przeprowadziło analizę w zakresie możliwości jednostki do osiągnięcia wyznaczonych celów (tab. 4). Natomiast średnio tylko ponad 22% podmiotów przeanalizowało swoje zdolności inwestycyjne względem działań konkurencji, a jedynie 16% jednostek brało pod uwagę możliwość wystąpienia niepożądanych zdarzeń gospodarczych.

Informacje z tab. 2 wskazują na wzrost liczby podmiotów, które deklarowały podejmowanie działań inwestycyjnych z 52 do prawie 71%, chociaż liczba podmiotów deklarujących wprowadzenie innowacji spadła w tym samym okresie z 29 do 25%.

Tabela 4. Czy ustalając dla firmy cele długookresowe, przeprowadzono analizę (%):

Lp.	Wyszczególnienie	I edycja	II edycja	III edycja
		2010–2011	2012–2013	2014–2015
1	Realności ich osiągnięcia w zakresie możliwości/wydajności firmy	68,00	61,94	53,85
2	Realności ich osiągnięcia w kontekście działań konkurencji	16,00	20,15	30,77
3	Realności ich osiągnięcia w kontekście mogących nastąpić zdarzeń gospodarczych	16,00	17,91	15,38

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MŚP województwa lubelskiego w latach 2010–2015.

Tabela 5. Wartość wydatków inwestycyjnych (w %)

Lp.	Wyszczególnienie	I edycja	II edycja	III edycja
		2010–2011	2012–2013	2014–2015
1	Do 100 tys. zł	48,80	51,18	57,69
2	101–300 tys. zł	21,60	19,69	25,00
3	301–500 tys. zł	10,40	4,72	5,77
4	Powyżej 500 tys. zł	9,60	11,02	5,77
5	Powyżej 1 mln zł	9,60	13,39	5,77

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MŚP województwa lubelskiego w latach 2010–2015.

Jeśli chodzi o wartość planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych, to okazało się, że średnio ponad 53% podmiotów planuje przedsięwzięcia na poziomie do 100 tys. zł (tab. 5). A w III edycji badań, kiedy liczba podmiotów deklarujących ponoszenie wydatków na cele inwestycyjne była największa, prawie 58% podmiotów deklarowało ich wartość do 100 tys. zł.

Odpowiedzi na pytanie o cele wydatków w poszczególnych latach wykazały, że średnio 27,93% wydatków w przedsiębiorstwach to nakłady na zakup nowych technologii, 27,14% – na marketing nowych produktów, a 23,72% – na projektowanie i wdrożenie innowacji (tab. 6).

Na uwagę zasługuje to, że spośród trzech edycji przeprowadzanych badań dopiero w trzeciej turze dało się zauważyć wzmocnienie aktywności inwestycyjnej w zakresie zakupu technologii (ponad 41%), przy jednoczesnym spadku inwestycji w sferze B + R (III edycja – 5,61% w porównaniu z II edycją – ponad 19%). Można zatem stwierdzić, iż większość wydatków inwestycyjnych przeznaczona była na innowacje marketingowe czy zakup technologii. Poziom planów inwestycyjnych uzależniony był od źródeł ich finansowania (tab. 7).

Tabela 6. Cel wydatków inwestycyjnych w poszczególnych okresach (w %)

Lp.	Wyszczególnienie	I edycja	II edycja	III edycja
		2010–2011	2012–2013	2014–2015
1	Technologie	25,60	17,07	41,12
2	Marketing nowych produktów	28,80	29,27	23,36
3	Projektowanie, wdrożenie innowacji	23,20	29,27	18,69
4	Badania i rozwój (B + R)	14,40	19,51	5,61
5	Sfera zarządzania, np. wdrożenie controllingu	8,00	4,88	3,74
6	Inne niewymienione powyżej	0,00	0,00	7,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MŚP województwa lubelskiego w latach 2010–2015.

Tabela 7. Źródła finansowania działalności inwestycyjnej (w %)

Lp.	Wyszczególnienie	I edycja	II edycja	III edycja
		2010–2011	2012–2013	2014–2015
1	Zysk zatrzymany	32,00	31,82	38,76
2	Dopłaty właścicieli	15,43	16,12	12,36
3	Kapitał nowego inwestora strategicznego	1,14	2,89	1,12
4	Kredyt długoterminowy	23,43	18,60	16,29
5	Kredyt preferencyjny	1,71	5,79	2,81
6	Leasing finansowy	8,57	8,26	6,18
7	Leasing operacyjny	9,14	5,79	3,37
8	Dotacje z funduszy Unii Europejskiej	8,57	10,73	17,42
9	Inne (jakie?)	0,00	0,00	1,69

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w MŚP województwa lubelskiego w latach 2010–2015.

Jako główne źródło finansowania inwestycji najczęściej wskazywaną odpowiedzią we wszystkich edycjach prowadzonych badań był zysk zatrzymany – średnio ponad 34%, a następnie możliwość zaciągnięcia kredytu długoterminowego – ponad 19%. Dopiero na trzeciej pozycji pojawiła się możliwość dopłat właścicieli (wspólników) – średnio prawie 15%, a następnie dotacje z funduszy unijnych – średnio ponad 12%. W przebadanej grupie podmiotów wystąpiło duże zróżnicowanie źródeł finansowania przedsięwzięć rozwojowych, o czym świadczy współczynnik zmienności na poziomie 0,946.

W III edycji badań dotacje z funduszy unijnych ukształtowały się na czwartej pozycji w rankingu wskazywanych źródeł finansowania, czego przyczyną mogą być doświadczenia płynące z wykorzystania funduszy strukturalnych.

Dokonując oceny procesów inwestycyjnych, analizie poddano strukturę nakładów inwestycyjnych. Średnio prawie 37% wszystkich dokonanych wydatków inwestycyjnych w przedsiębiorstwach to były nakłady na środki trwałe produkcyjne. Na drugim miejscu przedsiębiorcy wskazywali środki transportu – średnio prawie 26%, a na trzecim miejscu środki trwałe nieprodukcyjne – średnio prawie 23%. Najmniejsze zainteresowanie drobnych podmiotów gospodarczych zdobyły wydatki podnoszące wartość aktywów obrotowych – średnio 4% czy też wydatki na aktywa finansowe – średnio 2%.

Podsumowując, można stwierdzić, że spośród głównych kierunków wydatków przedsiębiorstw funkcjonujących w województwie lubelskim, w trzech edycjach prowadzonych badań, dominowały inwestycje w środki trwałe produkcyjne oraz procesy projektowania i wdrożenia technologii. Głównym źródłem działań inwestycyjnych był natomiast zysk zatrzymany. Mniejsza część wydatków przeznaczana była na badania i rozwój.

5. Zakończenie

W 2014 r. warunki makroekonomiczne dla funkcjonowania przedsiębiorstw uległy wyraźnej poprawie po silnym spowolnieniu gospodarki pod koniec 2012 r. i na początku 2013 r. Stabilny rozwój gospodarczy u głównych zagranicznych partnerów handlowych Polski (z wyjątkiem rynków wschodnich) oraz przyspieszenie dynamiki popytu krajowego wpłynęły pozytywnie na rozwój sektora MSP. W tych warunkach nastąpiło wyraźne przyspieszenie dynamiki inwestycji w gospodarce, w tym inwestycji przedsiębiorstw [PARP 2015].

Tendencje ogólnopolskie zostały potwierdzone przez wyniki ankiet przeprowadzonych na terenie województwa lubelskiego. Ankiety przeprowadzone były w 3 edycjach: pierwsza w latach 2010–2011, druga w latach 2012–2013, trzecia w latach 2014–2015.

Badania wskazują na wzrost liczby podmiotów, które deklarują podejmowanie działań inwestycyjnych z 52% do prawie 71%, chociaż spadła w tym samym okresie liczba podmiotów deklarujących wydatki inwestycyjne powyżej 100 tys. zł i wprowadzających innowacje. W drugiej edycji badań największy był udział inwestycji powyżej 500 tys. zł (24,4%), a w III tych do 100 tys. zł (57,69%).

W II edycji badań najwięcej podmiotów ponosiło wydatki na B + R (ok. 19,5%). W I i II edycji finansowane były najchętniej nowe produkty i innowacje (łącznie odpowiednio 52,00 i 58,54%), a w III technologie (41,12%). Dynamicznie zmieniła się również struktura źródeł finansowania. W I edycji udział kapitałów obcych w finansowaniu inwestycji wynosił 42,85%, a w III już tylko 28,65%, chociaż w każdej edycji głównym źródłem finansowania działalności inwestycyjnej był zysk zatrzy-

many. W każdym z okresów można jednak zaobserwować zależność charakteru poczynionych działań inwestycyjnych od wyboru źródła finansowania.

W III edycji zbadano również subiektywne opinie respondentów na temat głównych problemów dotyczących działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw z sektora MŚP. Przedsiębiorcy, którzy ocenili sytuację swojego przedsiębiorstwa jako bardzo dobrą lub dobrą, motywowali swoją opinię przede wszystkim faktem stabilnej sytuacji przedsiębiorstwa oraz zaufaniem klientów wynikającym z jakości oferowanych produktów i świadczonych usług. Rozwój firmy oraz wysoka osiągnięta pozycja rynkowa były najważniejszymi ze wskazywanych czynników sukcesu, co przyczyniło się do większej swobody w zakresie realizacji inwestycji, co prawda o niższej średniej wartości, ale nie zawsze opartej na sformalizowanej dokumentacji (spadek z ponad 30 do 12%). Przedsiębiorcy dużą wagę przykładali również do braku zadłużenia firmy, chociaż trudno powiedzieć, w jakim stopniu wynikało to z uzasadnionych obaw o niewypłacalność firmy w obliczu wysokich długów, a w jakim z braku umiejętności korzystania z rynków finansowych, jako źródła pozyskania środków na inwestycje.

Przyjęta hipoteza badawcza o umiarkowanym (średnim) poziomie działań inwestycyjnych firm z sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie lubelskim została potwierdzona. Chociaż mimo stopniowego przyrostu liczby inwestycji nadal przedsiębiorcy inwestują jedynie w ograniczonym zakresie. Dominującym kierunkiem planów inwestycyjnych przedsiębiorstw funkcjonujących w województwie lubelskim były inwestycje w środki trwałe produkcyjne oraz procesy projektowania i wdrożenia technologii. Mniejsza część wydatków przeznaczana była na badania i rozwój.

W latach 2011–2013 województwo lubelskie zajmowało jedno z ostatnich miejsc, jeśli chodzi o atrakcyjność inwestycyjną regionu, co również nie sprzyjało chęci ponoszenia nakładów inwestycyjnych wśród przedsiębiorców, a wartość inwestycji przypadająca na jeden podmiot należała do najniższych w kraju.

Literatura

- GUS, 2016, *Nakłady i wyniki przemysłu w 2015*, Biuletyn Statystyczny GUS, Warszawa.
- Janik W., Paździor A., 2010, *Zarządzanie finansami spółki kapitałowej*, PWE, Warszawa.
- Ministerstwo Gospodarki, 2014, *Przedsiębiorczość w Polsce*, Departament Strategii i Analiz, Warszawa, https://www.mr.gov.pl/media/15513/Raport_o_przedsiębiorczosci_2014.pdf (15.04.2016).
- Ministerstwo Gospodarki, 2015, *Polska 2015. Raport o stanie gospodarki* Departament Strategii i Analiz, Warszawa, https://www.mr.gov.pl/media/15346/Raport_o_stanie_gospodarki_2015_pl.pdf (15.04.2016).
- PARP, 2015, *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2013–2014*, Warszawa, https://badania.parp.gov.pl/images/badania/ROSS_2013_2014.pdf (15.04.2016).
- Starczewska-Krzysztozek M., 2007, *Konkurencyjność sektora MŚP 2007. Raport z badań*, Lewiatan,

- Warszawa.
- Starczewska-Krzysztozek M., 2011, *Słabe i mocne strony mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, Lewiatan, Warszawa.
- Wysocka E., 2012, *Istota i czynniki konkurencyjności w regionie*, Warszawa, <https://www.dlaczegopolska.ue/indeks.php?p=arto> (7.08.2012).

Źródła internetowe

- http://konfederacjalewiatan.pl/legislacja/wydawnictwa/_files/publikacje/RaportMŚP_30_03.pdf (15.04.2016).
- http://konfederacjalewiatan.pl/legislacja/wydawnictwa/_files/publikacje/SME_report_eng_2007.pdf (15.04.2016).
- <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/przemysl-budownictwo-srodki-trwale/przemysl/> (15.04.2016).